

Hvad foregik hvor?

- på det gamle Julemærkesanatorium

Dansk
Sygeplejehistorisk
Museum

**Hvad foregik hvor?
- på Julemærkesanatoriet i gamle dage**

Gunilla Svensmark, Dansk Sygeplejehistorisk Museum 2019

Copyright © Dansk Sygeplejeråd

Alle rettigheder forbeholdes

Fotografisk, mekanisk eller anden form for gengivelse eller mangfoldiggørelse er kun tilladt med angivelse af kilde.

Forside: Udsnit af tegning af Julemærkesanatoriets facade mod nord 1908

De genfundne tegninger fortæller historie

I begyndelsen af 2019 dukkede de oprindelige bygningstegninger af Julemærkesanatoriet op på loftet over conferencebygningen. De har længe været savnet, og nu er de i god behold i sygeplejemuseets arkiv.

De var ikke alle i lige god stand. Nogen af dem har været udsat for vandskade, og andre ser ud, som om de har været i nærheden af en brand, men heldigvis er der bevaret tegninger af alle bygninger og alle etager.

Der er groft sagt to sæt tegninger: Et fra det oprindelige byggeri, hvor de ældste er fra 1908. Det andet er fra 1941-43, hvor Skovly blev bygget, og der blev foretaget en del ændringer på hele sanatoriet.

Skovly blev oprindeligt bygget som bolig for plejepersonalet og køkken- og husassistenterne. Da de flyttede fra de små værelser, de indtil da havde boet i rundt omkring i hovedbygningen og i palæerne, blev der frigivet en hel del plads, der skulle udnyttes.

På tegningerne kan man se, hvad hvert enkelt rum har været brugt til. Hovedbygningen rummede seks sengeafdelinger, to på hver etage. Pigernes afdelinger lå mod vest, drengenes mod øst. En afdeling bestod af et stort rum med plads til 18 senge med glasskillevægge imellem og svarer til en værelsesgang i dag. De første år boede den sygeplejerske, der havde ansvaret for afdelingen, for enden af afdelingen ud til loggiaen. I hovedbygningens kælder var der køkken og badeafdeling,

Der er to ting, der er ændret i hovedbygningen i forhold til sanatoriets tid. Dengang gik man ned ad hovedtrappen i stedet for op, og den store hovedtrappe i midten af huset lå i den side, hvor elevatorerne er i dag.

En pigeafdeling på enten 100- eller 200-gangen. Billede fra 1950erne

De to palæer indeholdt tjenesteboliger for funktionærer og tjenestepiger, og Louisehøj var overlægens bolig, hvor han boede med sin familie, en privatlærerinde og en stuepige. I konferencebygningen, svarende til Bøgesalen, var der kedelcentral, og i Magnoliesalen var der vaskeri. For enden af Magnoliesalen var der en ligstue med tilhørende obduktionsstue.

Sygeplejemuseets bygning blev bygget i 1917 og det bageste hus, Granly i 1933, begge beregnet som afdelinger for de mindste børn. Overfor museet har der ligget en avlsbygning med vognport, hestestald og karlekamre. Den servicebygning, der ligger der nu, har vi ingen oplysninger om.

Endelig har der været en epidemibygning cirka der, hvor vendepladsen er i dag, og ved siden af et feriehem for drenge, der blev brugt som feriekoloni for drenge med tuberkulose.

Under krigen var der en svinestald op mod skellet til Nr. Bjert, sikkert for at kunne sikre kødforsyningen til køkkenet i besættelsesårene, hvor de fleste fødevarer var rationerede.

Oprindelig var sanatoriet selvforsynende med eget vandværk, eget gasværk og varmecentral. Der lå et vandtårn helt oppe på toppen af bakken øst for sanatoriet, i stil med det lille ventilationstårn i gården. Gasværket var en lille murstensbygning, der lå, hvor servicebygningen bag konferencebygningen er nu.

Hele området var spærret af for uvedkommende. Der var en rød port ved indkørslen nede ved stranden og et skilt med "Adgang forbudt for uvedkommende".

Julemærkesanatoriet fungerede som tuberkulosehospital frem til 1960, hvor tuberkulosen næsten var udryddet. I stedet overtog Statens Åndssvageforsorg hele komplekset. Det er der også tegninger af, men de er ikke taget med i denne fortælling. Statens Åndssvageforsorg drev stedet frem til midt i 1980'erne, hvor sygeplejerskernes pensionskasse købte det hele for at bygge det om til et konferencehotel, Hotel Koldingfjord, der åbnede i 1990.

Vandtårnet

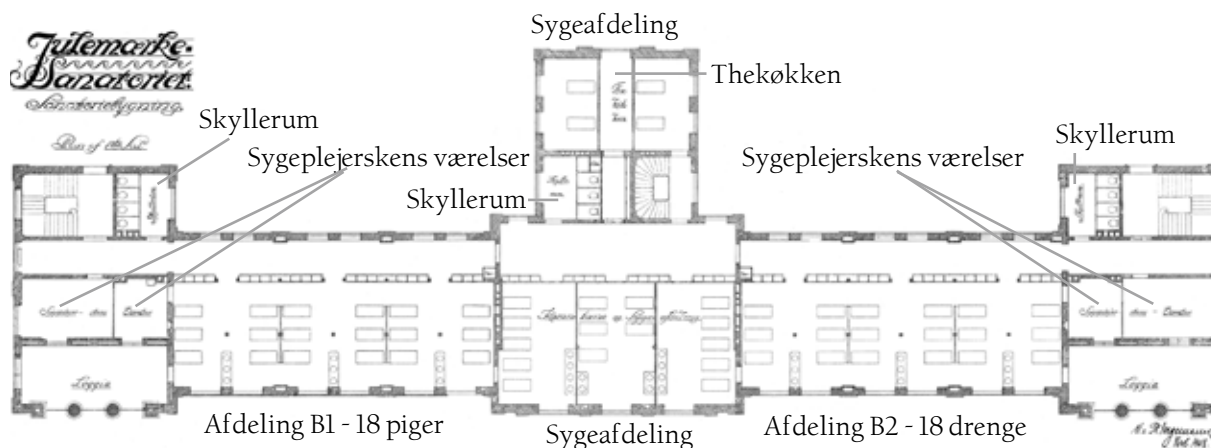

Den røde port ved stranden

Hovedbygning 200-gangen

1908

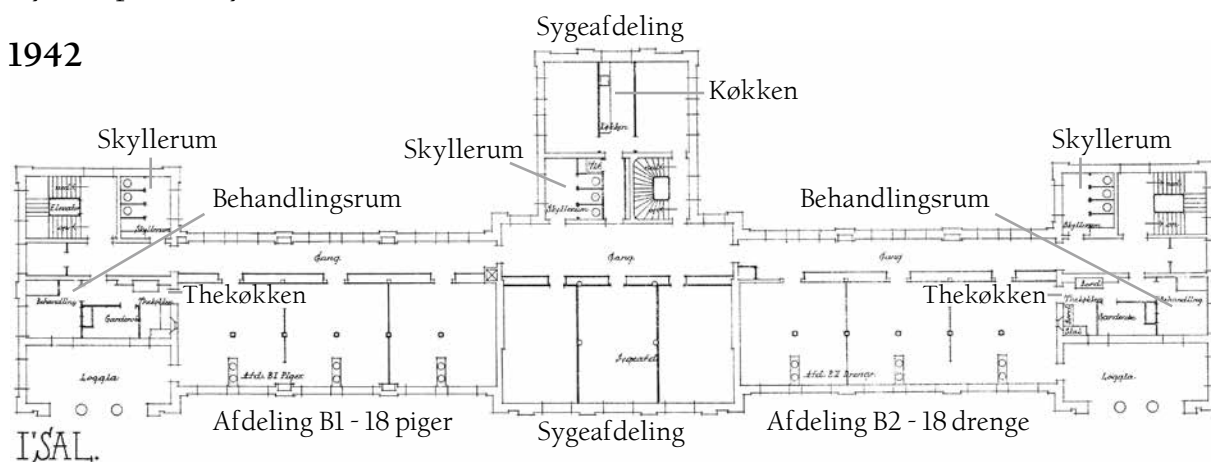
På den nuværende 200-gang var der to sengeafdelinger og værelser til to sygeplejersker.

Der er fødselsdag på afdeling B2. Bemærk skabene, der udgør væggen ud mod gangen. Sådant et skab var børnenes eneste private rum.

I 1942 er sygeplejerskernes værelser blev inddraget til behandlingsrum. Sygeplejerskerne var flyttet op i Skovly.

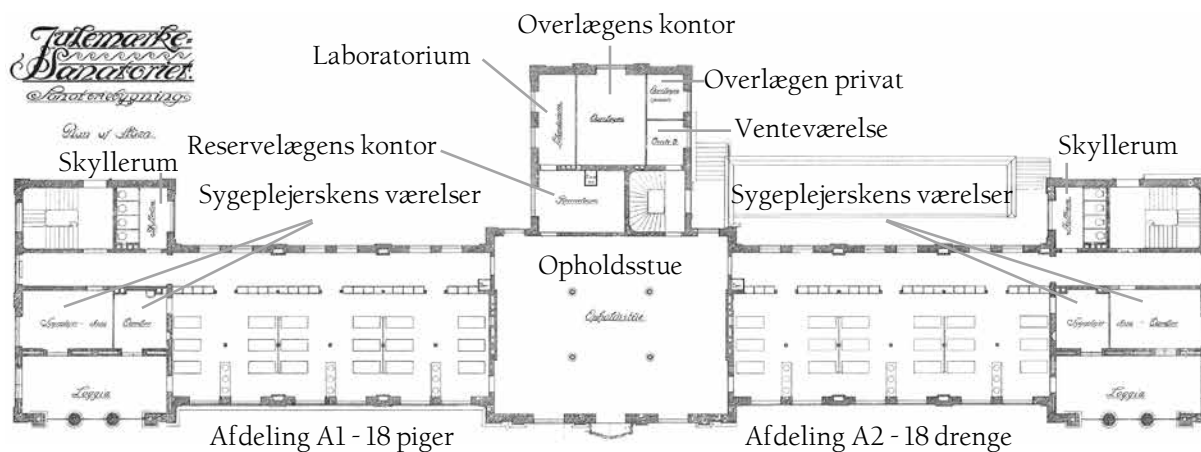
1942

Hovedbygning 100-gangen

1908

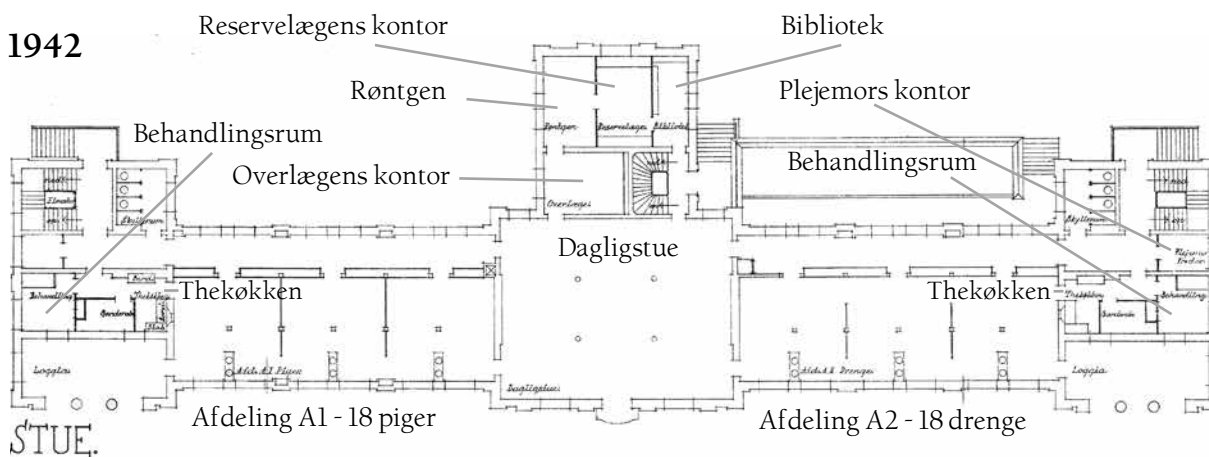
På 100-gangen lå der to sengeafdelinger med en dagligstue imellem. Bagved dagligstuen lå lægekantorerne.

Opholdsstuen - i dag receptionen

I 1942 er der kommet et røntgenrum, og der er blevet ansat en plejemor, en oversygeplejerske, der har fået kontor for enden af gangen, hvor vareelevatoren er nu.

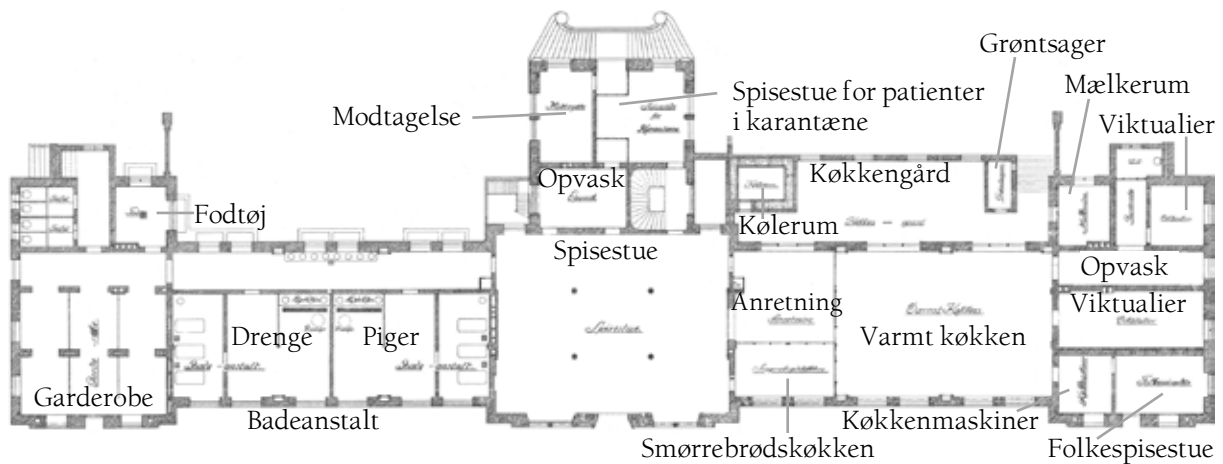
1942

Hovedbygning - 600-gangen

1908

I sanatoriets tid førte hovedindgangen **ned** til den nuværende 600-gang. Her var der rum til modtagelse af nye patienter. Mod vest lå badeafdelingen, og mod øst køkkenet. I midten var der en stor spisestue. Kort efter indvielsen blev der installeret lysbad til kulbueleysbehandling.

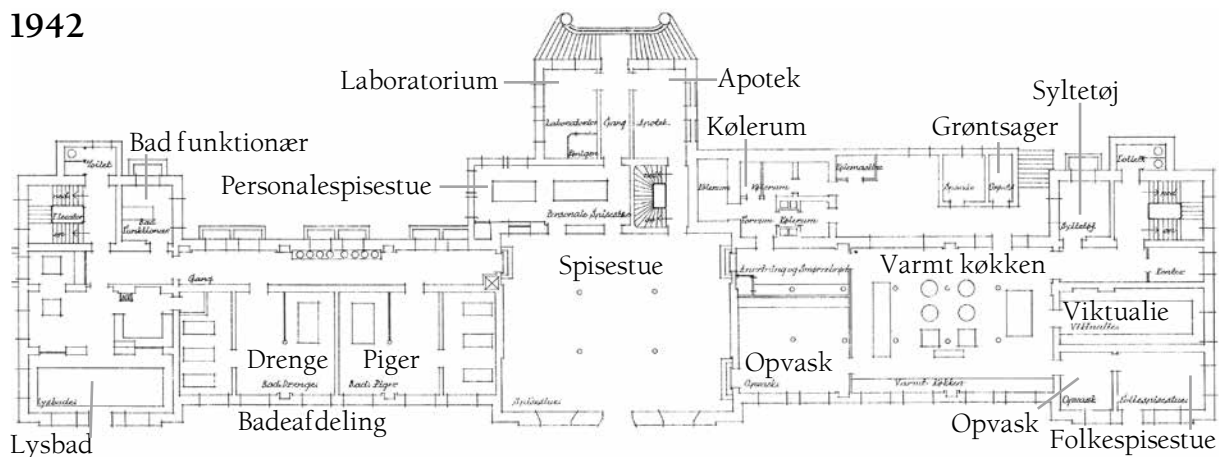
Behandling med kulbueleys tre gange om ugen

Børnenes spisestue 1915 - i dag biblioteket

På tegningerne fra 1942 kan man se, at lysbadet er placeret for enden af badeafdelingen, hvor der før var garderobe. Der er foretaget en tilbygning ud mod gården til en personalespisestue, til plejepersonalet. Der var fortsat en folkespisestue for enden af køkkenet mod øst.

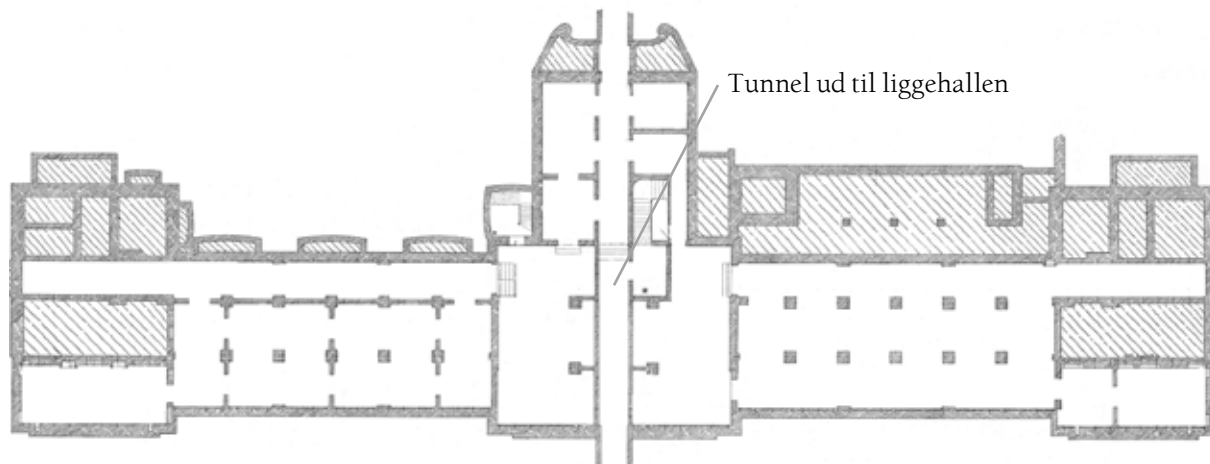
1942

Hovedbygning - underkælder (den etage, hvor baren er)

1908

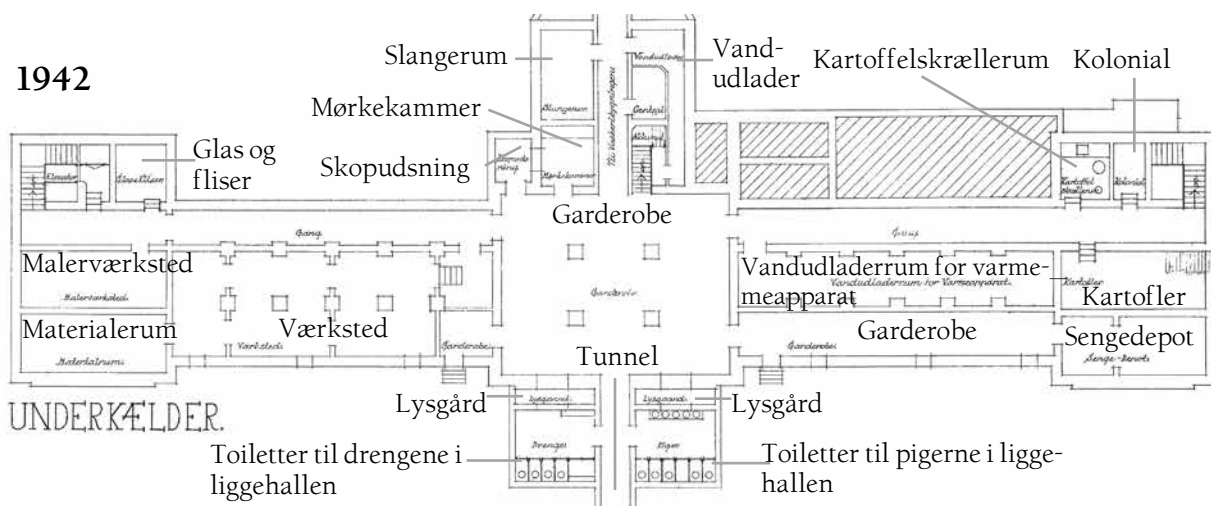
Underkælderen har tilsyneladende været tænkt som et ekstra fundament i den fugtige undergrund. Hovedtrappen midt i huset gik ned til underkælderen, hvorfra der gik en tunnel ud til liggehallen.

Liggehallen, hvor drengene lå mod vest og pigerne mod øst. Til højre i billedet ses døren ind til tunnelen.

Med tiden blev underkælderen taget i brug til værksteder, depoter, kartoffelkælder mm. I 1942 er der foretaget en udbygning under terrassen til toiletter, der fik lys fra to lyskasser i terrassen. Det nuværende køkken og restaurantområdet blev gravet ud under ombygningen til hotel.

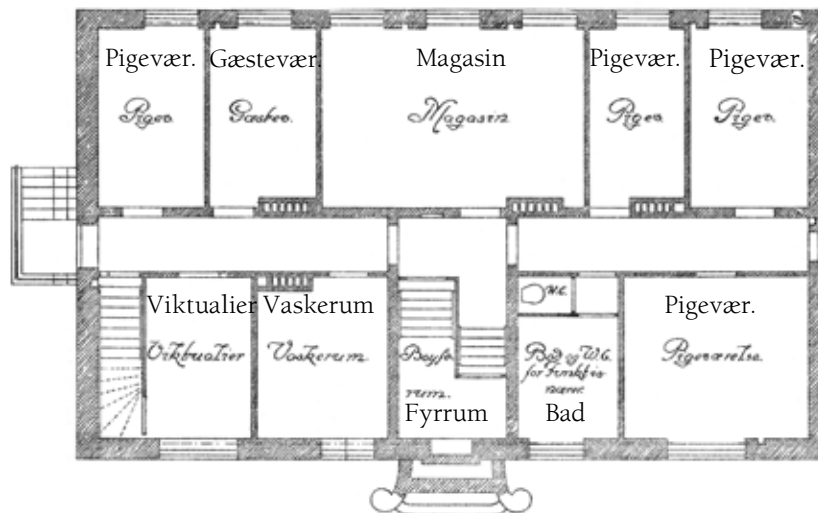
1942

Christians Palæ - funktionærbolig vest

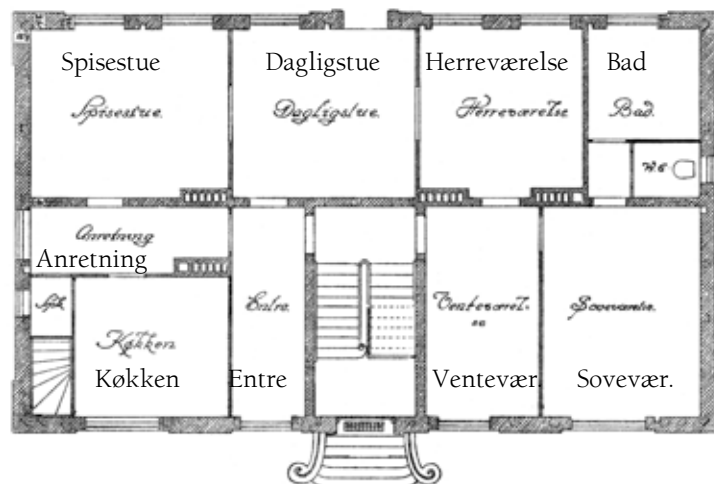
1908

Her boede reservelægen i stueetagen, hvor der også var et venteværelse til patienter. I kælderen var der fire pigeværelser og et gæsteværelse. På øverste etage boede køkken- og vaskeribestyrerinderne, en maskinassistent, en kontorassistent, og kandidaten, en yngre læge, havde to værelser.

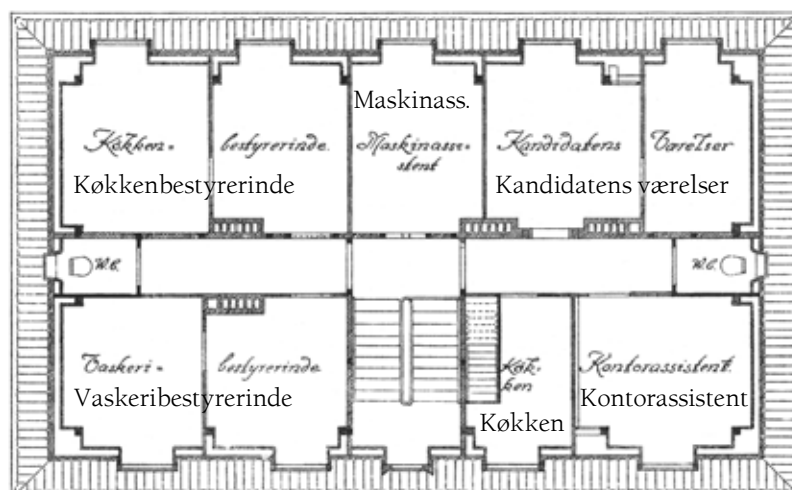

Parterre

1. sal - reservelægens bolig

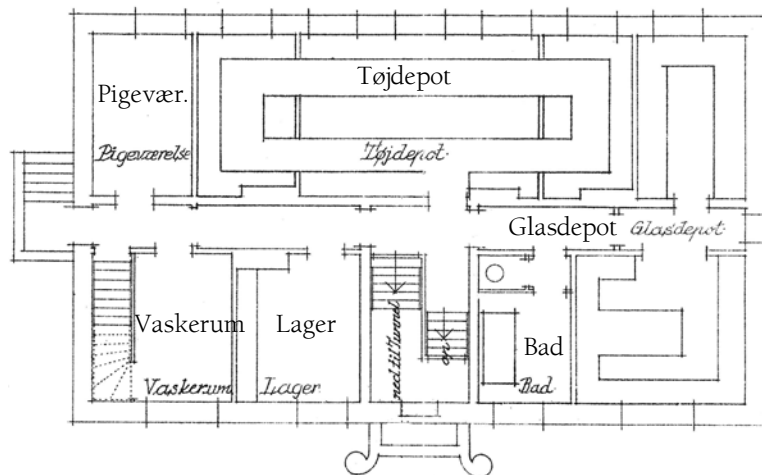
2. sal

Christians Palæ - funktionærbolig vest

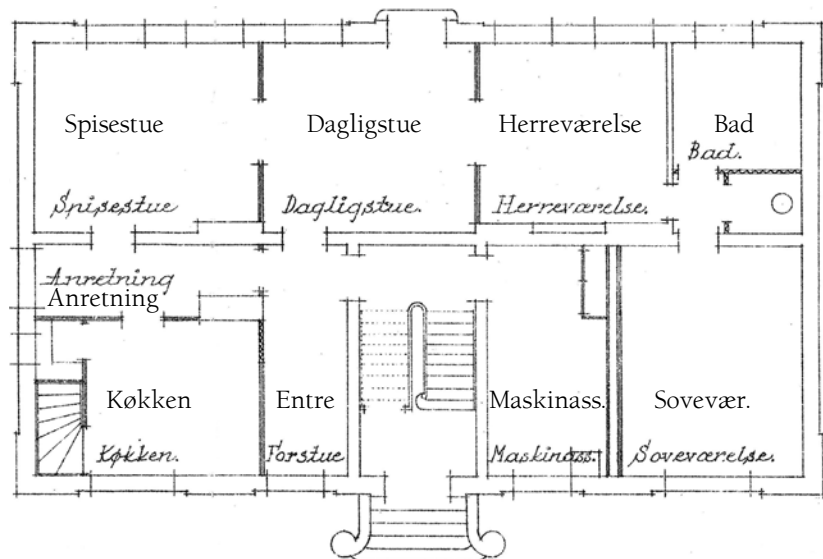
1942

I 1942 boede reservelægen fortsat i stueetagen, men hans venteværelse var nu inddraget som bolig for en maskinassistent. I kælderen var der indrettet depoter, og øverst boede vaskeri- og køkkenbestyrerinderne, en liggehalsassistent, en kontorassistent og en laboratorieassistent.

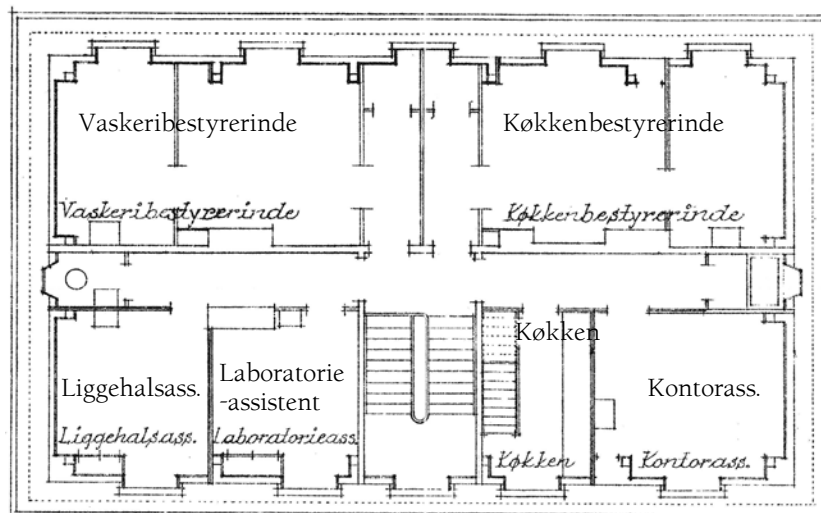

Parterre

1. sal Reservelægens bolig

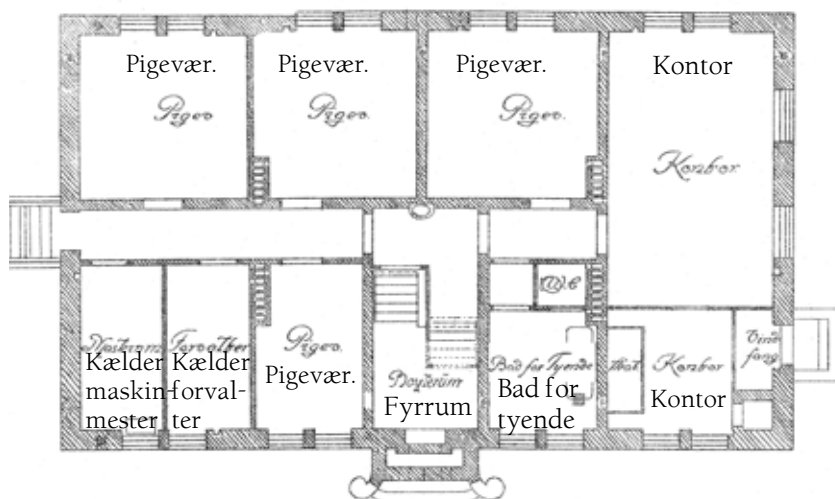
2. sal

Dagmars Palæ - funktionærbolig øst

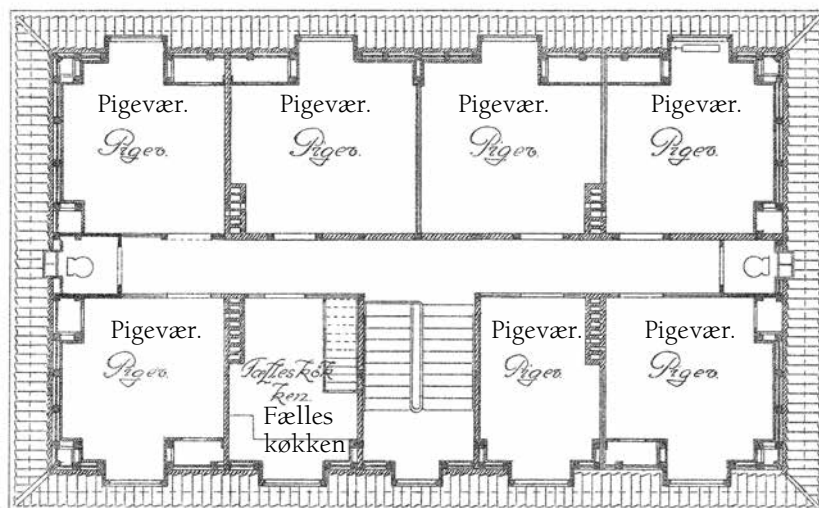
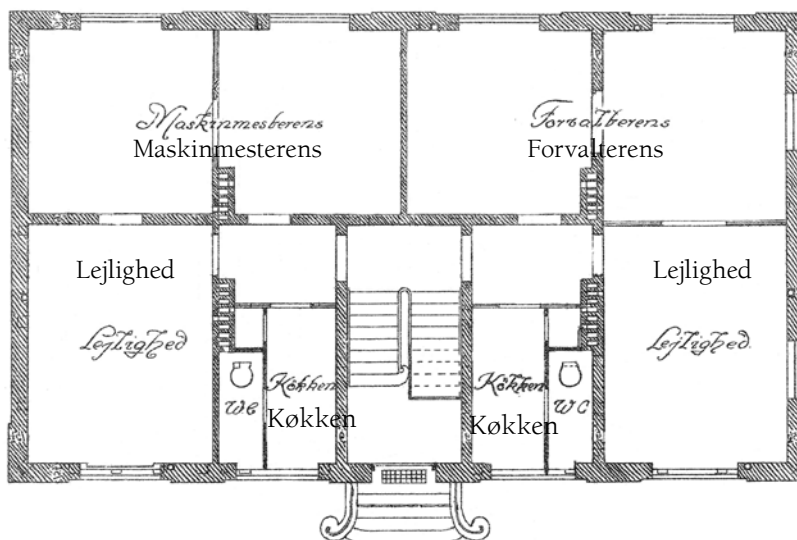
1908

I stueetagen havde forvalteren og maskinmesteren hver sin lejlighed. I underetagen var der to kontorer og fire pigeværelser, på øverste etage syv pigeværelser.

Parterre

1. sal

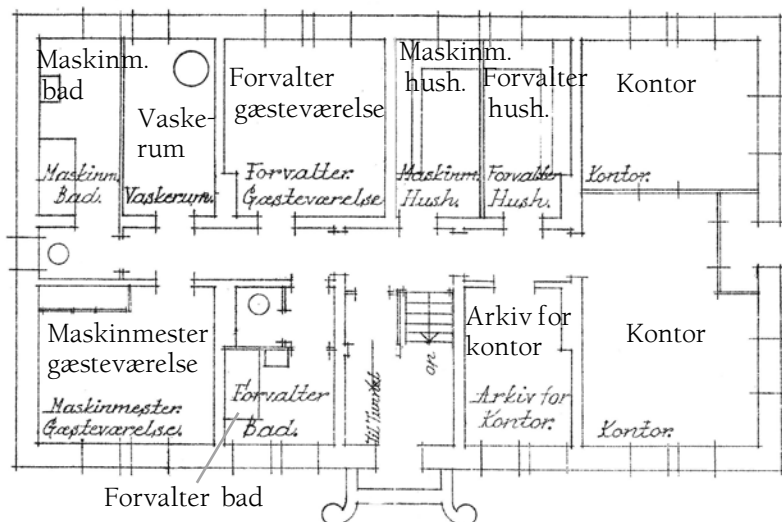

2. sal

Dagmars Palæ - funktionærbolig øst

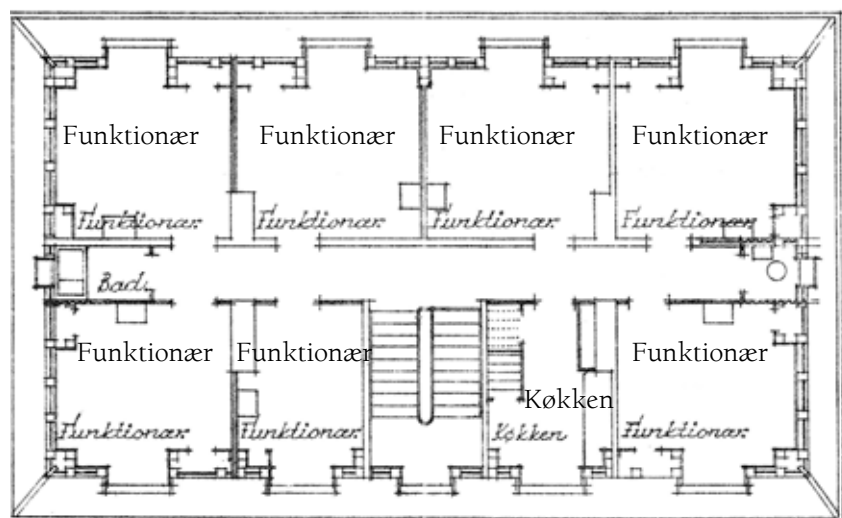
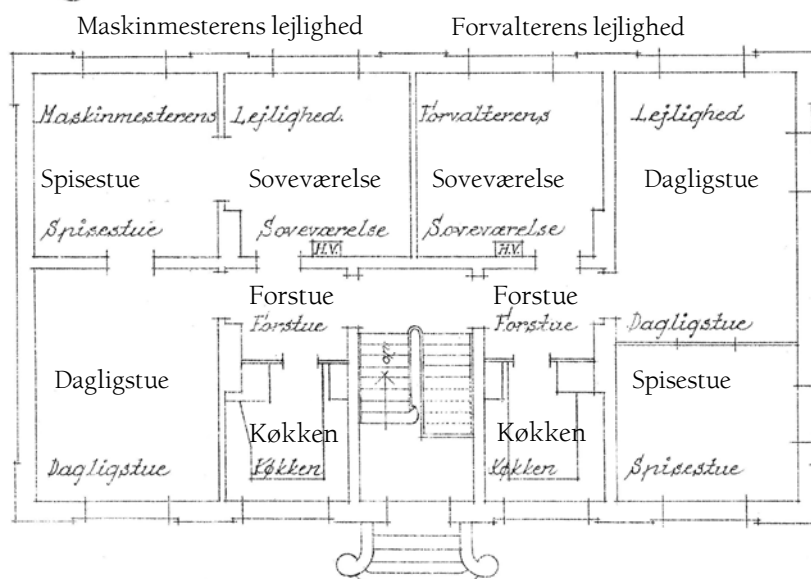
1942

Her boede fortsat forvalteren og maskinmesteren i stueetagen. I underetagen var der stadig administrationskontorer, og på øverste etage var der syv værelser til funktionærer.

Parterre

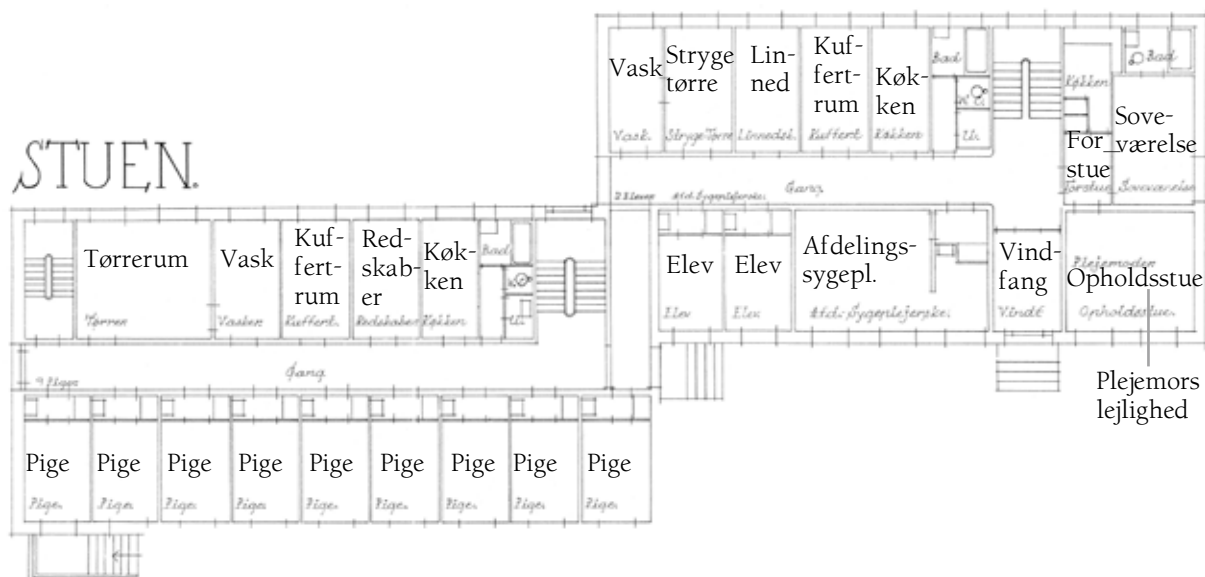
1. sal

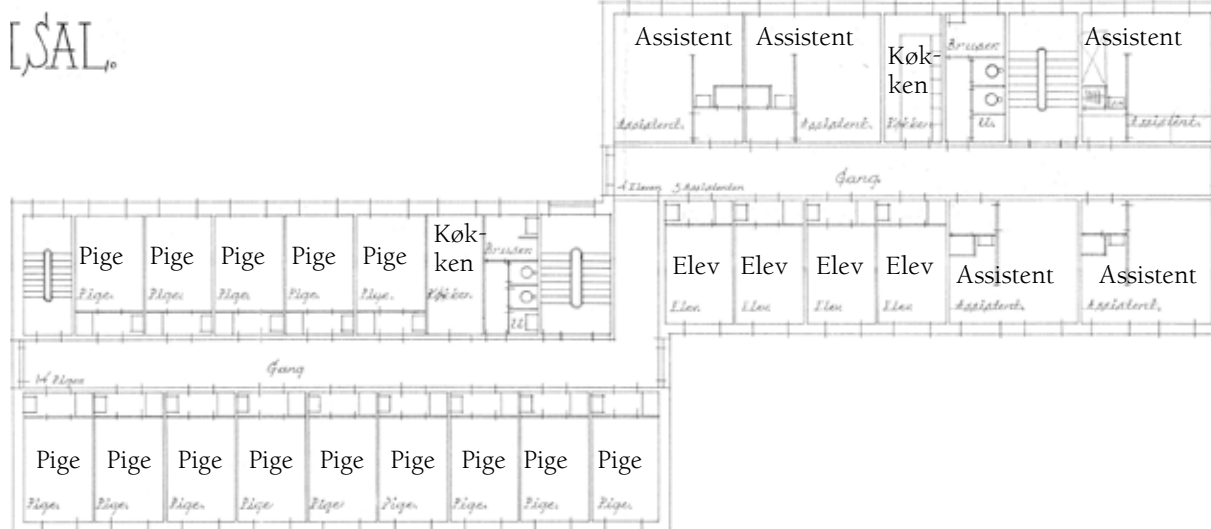
2. sal

Skovly - ny funktionærbolig 1942

I 1941-42 blev der bygget en ny funktionærbolig på bakken øst for sanatoriet. Her flyttede alle køkken-, gang- og vaskeripigerne ind i den nordlige fløj. Plejemor (oversygeplejersken), afdelingssygeplejerske, sygeplejerske (assistenter) og elever boede i sydfløjen.

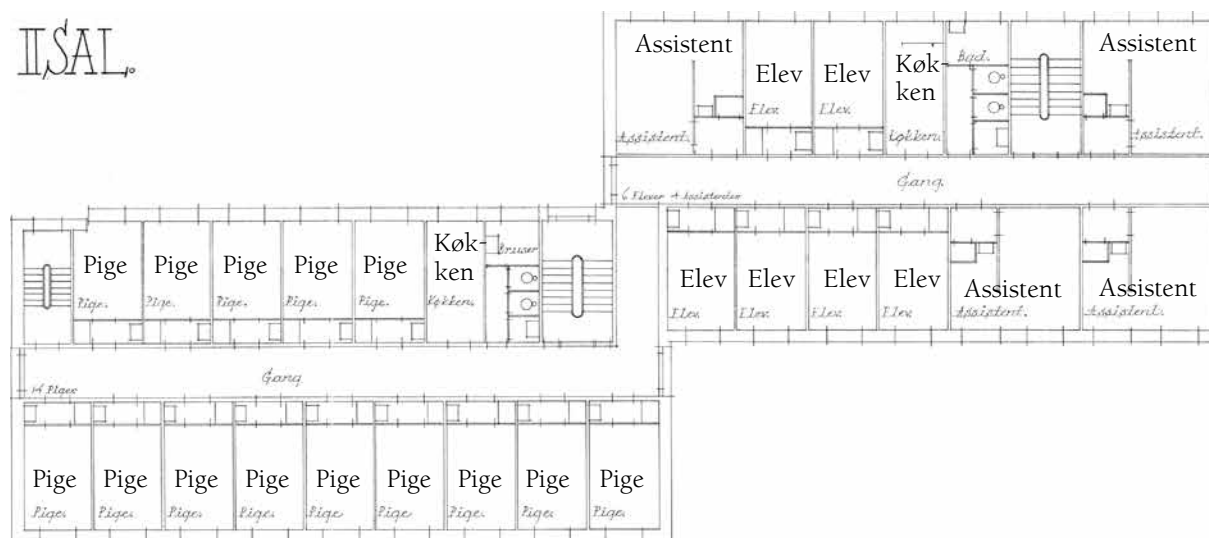

Rejsegilde for den nye funktionærbolig vinteren 1941

Skovly - ny funktionærbolig 1942

Den øverste etage, 3. sal, på Skovly blev først indrettet til værelser under Statens Åndssvageforsorg.

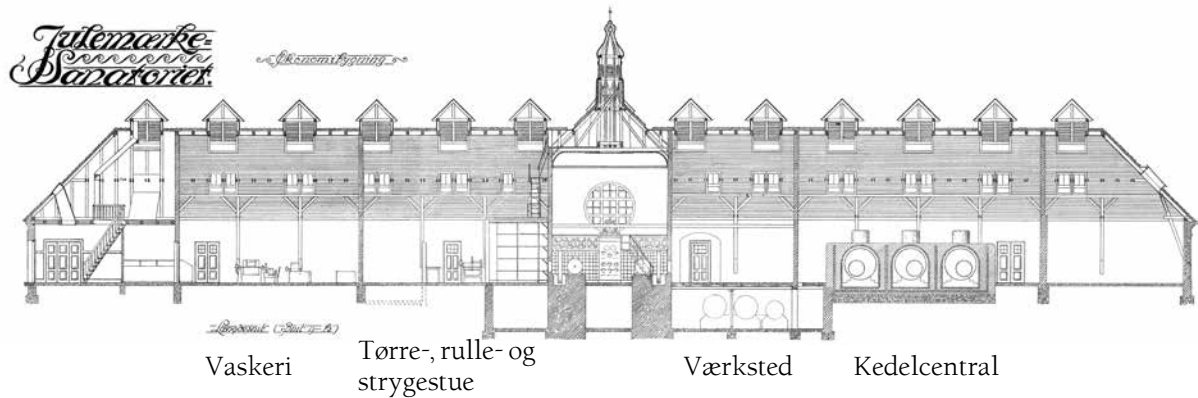
Elever og barneplejersker på et af de nye værelser. De havde alle eneværelse, hvad der var luksus dengang.

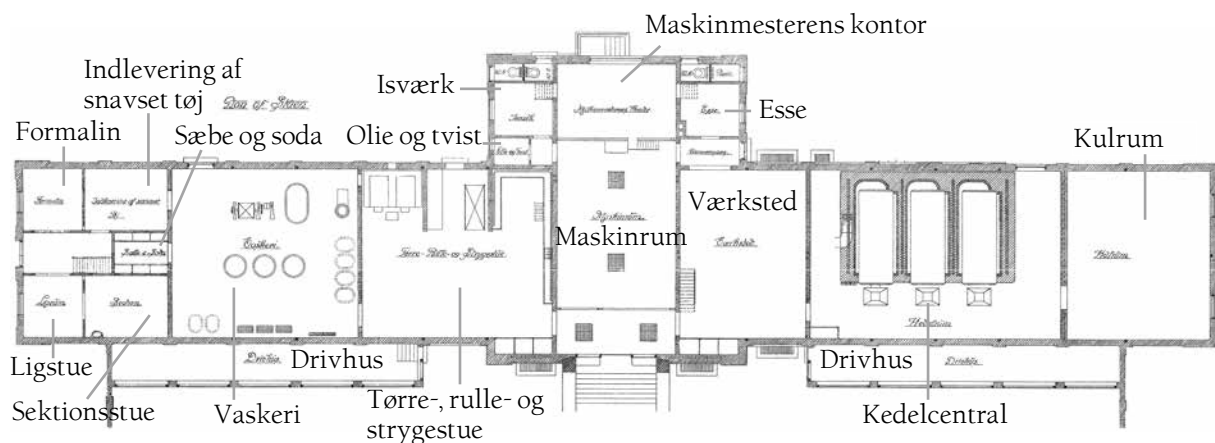
En af eleverne på sit værelse i funktionærboligen

Konferencebygningen - økonomibygningen 1908

Den lange økonomibygning rummede en kedelcentral og et vaskeri. Ind mod gården var der drivhuse, hvor der blandt andet blev dyrket vindruer - til overlægen. Bagved vaskeriet mod vest lå en ligstue med tilhørende sektionssstue til obduktioner. Bygningen var prydet med et kobberklædt tårn. Det er uvist, hvornår og hvorfor det forsvandt.

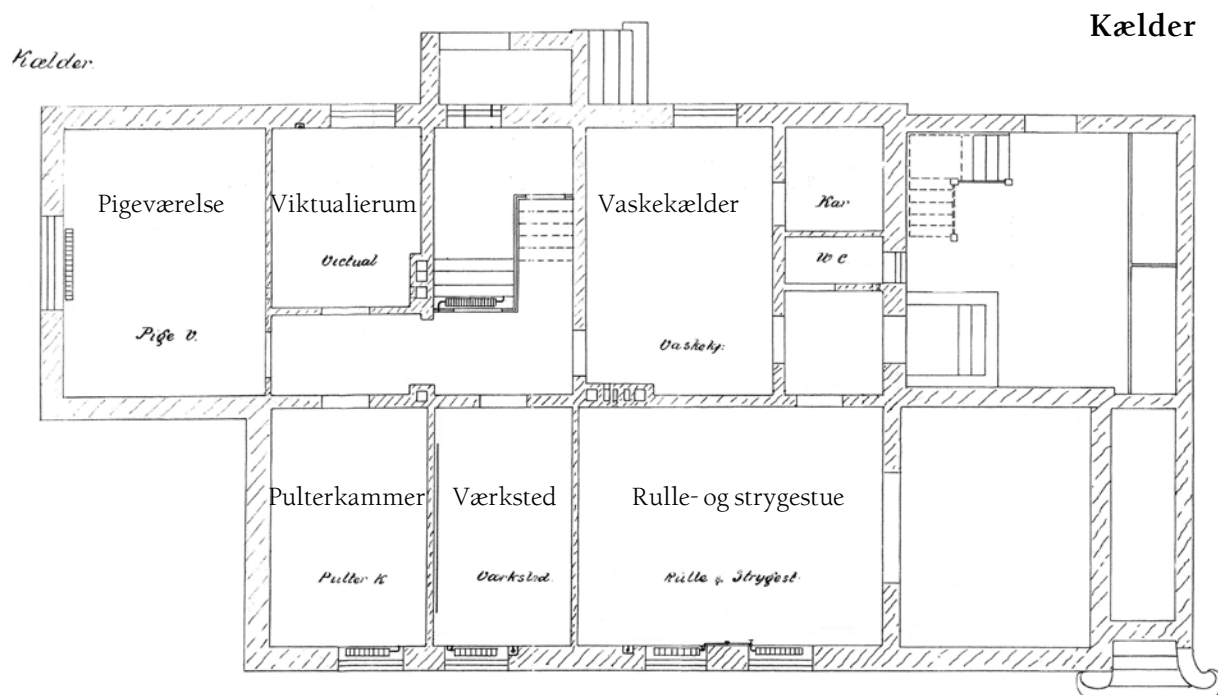

Vaskeriet

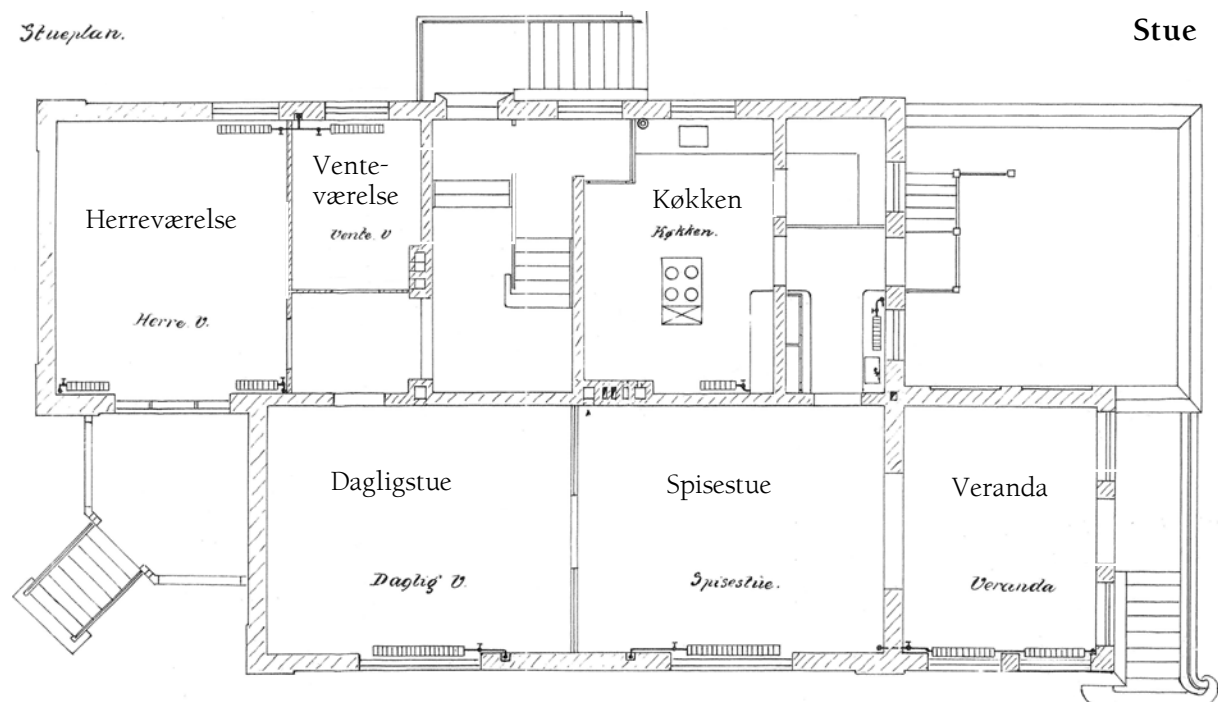

Louisehøj - overlægeboligen

Overlægeboligen blev færdig allerede i 1909, og den første overlæge, Theodor Vilhelm Oldenburg, blev ansat. Det var en statelig embedsbolig med plads til en pige og en privatlærerinde for overlægens to børn, en søn og en datter.

Stueetagen rummede en stor dagligstue, spisestue, herreværelse og veranda. Dertil et venteværelse til overlægens privatpatienter.

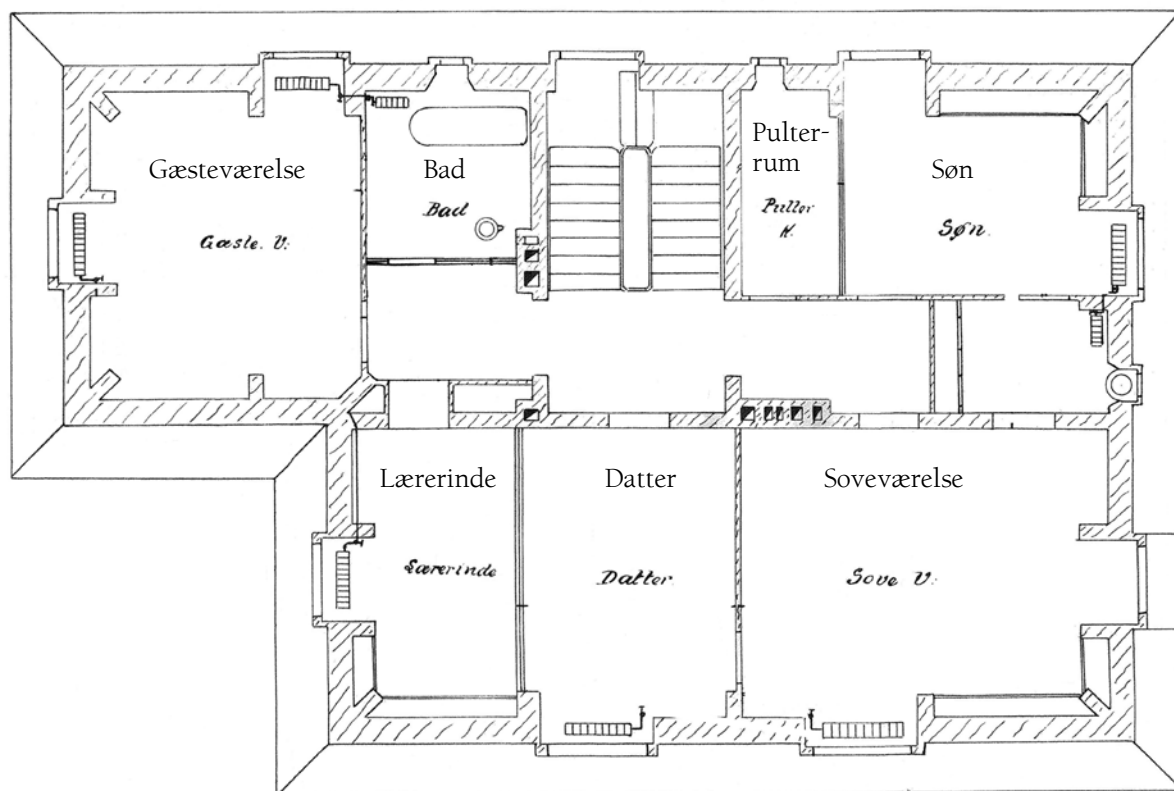

Louisehøj - overlægeboligen

Sanatoriet fungerede fra 1911 til 1960. I den tid var der to på hinanden følgende overlæger. Overlæge Oldenburg til 1937, og Arthur Mårtensson fra 1937 til 1960.

1. sal

Loftsplan

Kaffebord i overlægeboligen. Overlæge Mårtensson sidder for bordenden.

Dansk Sygeplejeråd

Sankt Annæ Plads 30, 1250 København K

33 15 15 55

dsr@dsr.dk www.dsr.dk